

KIBRIS TÜRK ROMANINDA SAVAŞ KARŞITLIĞI VE HÜMANİST YAKLAŞIMLAR* **ANTI WAR AND HUMANISTIC APPROACHES IN TURKISH CYPRIOT NOVEL**

Mihrican AYLANÇ**

Öz

Temel beslenme kaynağı insan olan edebiyat, özdeksel dokusunda dünyada bitmeyen savaş durumunu barındırmaktadır. Toplumsal tarihin şekillenmesine etki eden savaş, diğer ulusal edebiyatlarda olduğu gibi Türk edebiyatında da "savaş edebiyatı" gibi bir tematik odaklanma alanı yaratmıştır. Türk tarihi ve de Kıbrıslı Türklerin tarihi savaş deneyimi bakımından oldukça zengindir. Bu durum Türk romanında savaş-edebiyat ilişkisini güçlendirir. Kıbrıs Türk edebiyatı savaş edebiyatına kaynaklık eden bir gelişim gösterir. Nitekim, 1950'li yılların sonuna doğru adada yaşanan sancılı sosyal ve siyasi süreçler nedeniyle bağımsızlık ve özgürlük söylemlerinin belirginleştiği görülür. Kıbrıs Türk romanı, toplumsal ve siyasal tarihe tanıklık etme işlevi ile öne çıkar. Bu bağlamda adadaki çözümsüzlük siyasasından nasibini fazlasıyla alır. 1963 sonrasında roman, akışını Kıbrıs Türk toplumunun kendi gerçekleriyle yüzleşme sürecine bırakır ve "yaşantı edebiyatı"nın uzantısı şeklinde gelişim gösterir. Söz konusu tarihten sonra yayımlanan romanların hemen hepsinde istem dışı yaşanan savaflara paralel olarak gelişen muayyen bir gelecek yaratma çabasına dayalı özgürlük söylemi kendini gösterir.

1974 sonrasında Kıbrıs Türk romanında hümanist eğilimlerle adadaki ayrıştırıcı ve ötekileştirici politikaların değerlendirildiği, yükselen barış söylemlerinin ışığında geçmişteki ortak yaşam süreçlerinin yeniden gözden geçirilmesinin gündeme getirildiği görülür.

Çalışmada, Kıbrıs Türk romanında savaş ve barış söylemlerinin genel görünümelerini ortaya koymak için söz konusu izlekteki romanlar, betimsel içerik analizine tabi tutulacak, yazarların hümanist yaklaşımlar paralelinde sergiledikleri tutumlar irdelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Kıbrıs Türk Romanı, Savaş, Savaş Karşıtlığı, Hümanizm.

Abstract

Literature's main source of nutrition is human beings, which contains the state of the unending war on earth. Social history has created a field of "war literature" that has also influenced the shaping of thematic focus Turkish literature as it is in other national literatures. The history of Turkish and the history of Turkish Cypriots is quite rich in terms of war experience. This situation strengthens the war-literature relation in Turkish novels. Turkish Cypriot literature shows a development that is the basis of war literature. As a matter of fact, it is seen that the discourses of independence and freedom became clearer because of the social and political processes that took place at the end of the 1950s. The Turkish Cypriot novel stands out with its function of witnessing social and political history. In this context, non-resolution of the island bears on the literature. After 1963, the novel left the process of confronting the Turkish Cypriot community's own reality and developed in the form of an extension of "literary literature". Almost all of the novels published after this date show the discourse of freedom that is built in an effort to create a certain future that develops in parallel with the wars that are inadvertently waged. After 1974, it is seen that in the Turkish Cypriot novel, humanist tendencies and the separatist and alienating policies of the island are assessed, and that the common processes of life in the light of the rising discourses of peace have been brought to light. In the study, general aspects of the discourse of war and peace in the Turkish Cypriot novel will be determined through descriptive content analysis and the attitudes of the authors exhibited in parallel with humanist approaches will be examined.

Keywords: Turkish Cypriot Novel, War, Anti-war, Humanism.

Giriş

İnsanlar yüzyıllardır örgütlü gruplar halinde birbirlerine karşı savaş vermektedirler. En eski savaşçılardan Sun Tzu, savaşı ölüm kalım meselesi olarak değerlendirir. Güvenliğe kavuşmanın yahut yok olmanın yolu olarak tanımlar (Tzu, 2001). Farklı yaklaşımlarda ise savaş, din adamlarının önderliğinde sürdürülen işsiz avcılarının bir güç oyunu olarak görülür. Devletin sağlığı, seçkinlerin ya da kitlenin kavrayışından kaynaklanan savaşların yanında kâr ya da peygamber için, bir ritüel, ilerleme ve ırkçılık olarak savaşların meydana geldiği ileri sürülür. Özünde insanların saldırgan oldukları için birbirlerini öldürdüklerine vurgu yapılır (Gray, 2000). Sosyolojik tanımlamalarda savaş; "politik örgütlü gruplar arasında askeri ağırlıklı bir çatışma" şeklinde tanımlanır (Robertson, 1987: 626). Burada örgütlü gruplar toplumdur. Ancak bazen savaş bir toplumun içinde de yaşanabilir. Barış ise politik örgütlü gruplar arasında dostane ilişkidir. Barış, savaşın

* Bu makale, 11-14 Mayıs 2017 tarihinde I.Uluslararası Türklerin Dünyası Sosyal Bilimler Sempozyumu'nda sunulan bildirinin geliştirilmesiyle oluşturulmuştur.

** Yrd. Doç. Dr., Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi, el-mek: maylanc@ciu.edu.tr

olmaması durumunun yanı sıra gruplar arasındaki pozitif ve yapıcı ilişkileri kapsar. Savaşı kültürel açıdan ele alıp inceleyen antropologlardan Leakey'e göre insanlar kültürel canlılardır ve onların savaşmak gibi davranışlarını tayin eden şey yetişmiş oldukları kültürel çevre ve öğrenme deneyimleridir (Özkalp, 2003: 545-46). Hobbes da *Leviathan* adlı eserinde insanları savaşmaya iten faktörleri ele alır: "Şayet birbirinin kurdu olan iki insan, aynı anda beraber sahip olamayacakları bir şeyi isterlerse, düşman haline gelirler ve süreç sonuçta ya birinin diğerini kontrol altına alması ya da yok etmesi ile neticelenir" değerlendirmesinde bulunur. Bu kaçınılmaz çatışmanın aslında insan doğasından gelen "ne pahasına olursa olsun hayatta kalma refleksinin" bir bedeli olduğunu ileri sürer (Richard K. Betts, 2008'den akt. Metin Gürçan). Bu bağlamdaki görüşlerin paralelinde hayatta kalabilmek adına her zaman en güçlüler en iyi yemeği ve en iyi barınağı alma eğilimi sergilerler. Ancak ihtiyaçlar (arzular) sonsuz, kaynaklar kısıtlı olduğundan en iyiyi elde etmek için verilen mücadele bir şekilde insanları çatışmaya iter. İyiyi elde etmek için verilen bu çatışma eninde sonunda kazananın yaşayacağı, kaybedenin öleceği veya köle olacağı bir "düello"ya dönüşür (Gürçan, 2008: 71). Özünde savaşlar, birey ve toplumları yok oluşa sürüklediği için toplumların varoluş nedenine aykırıdır. Buna karşın insanlar, savaşlara yaşam ve geçim koşullarının baskısı altında yeni kaynaklar bulmak amacıyla başvurumaktadırlar (Sencer, 1986). Her ne şekilde meydana gelirse gelsin savaş insanlığa zarar verir, canlıların yaşam alanlarını tahrip eder ve bu tahripten rahatsızlık duyan insan kitlelerini oluşturarak barışı ve barış arzusunu gündeme getirir.

Toplumdaki ekonomik sistem, siyasi yapı, eğitim, din ve şehirleşme ile yakından ilgili olan barış, günümüzde düzenli ve huzurlu yaşam, kardeşlik, toplumsal bütünlük, güven ortamı, anarşinin, saldırganlığın, kargaşanın ve gerginliğin olmaması durumu olarak tanımlanmaktadır (Karaman-Kepenekci, 1999). Barış durumunun sağlanabilmesi için belli bir amaç doğrultusunda gerçekleştirilen işbirliği, karşılıklı kazanç ve kaynakların adil bir biçimde paylaşılması büyük önem taşır. Yine barışçıl bir ortam, öncelikle adalet ve eşitlik olmak üzere tüm toplumsal değerlerin belirlenmesi ile oluşur. Barışın devamlılığıysa bu değerlerin uygulanmasına bağlıdır (Jhonson ve Johnson, 2005: 290).

İnsan ve toplum merkezli gelişen edebiyat, dünyada bitmeyen bu savaş dramına ve barış arzusuna arkasını dönemez. "Dünya insanı" yaratma, "insan irfanı"nı yüceltme arzusu içeren hümanist eğilimlere yönelişte de insanlığın benzer savunma mekanizmalarının işleyişinin etkisi olduğu düşünülebilir.

Savaş, dünya ve Türk edebiyatında "savaş edebiyatı"nın oluşumunu gündeme getirmiştir. Türk tarihi ve dolayısıyla Kıbrıslı Türklerin tarihi savaşlarla örülüdür¹. Savaşlar, adada gelişen edebiyattaki eğilimleri belirleyen temel unsur olmuştur. Yazarlar edebî ürünler vasıtasıyla yaşadıkları savaş trajedisini farklı cepheleriyle yeniden kurgulayarak gelecek nesillere aktarmışlardır.

1. Kıbrıs Türk Romanında Savaş Edebiyatının Yükselişi

Asya, Afrika ve Avrupa kıtalarının kesiştiği önemli bir coğrafyada yer alan Kıbrıs; Mısır, Hitit, Fenike, Dor, Asur, Pers, Lüzinyan, Ceneviz, Venedik, Osmanlı ve İngiliz kültür ve medeniyetlerini bünyesinde harmanlayarak çokkültürlü bir yaşama sahne olur. Burada yaşayan Türklerin edebî faaliyetleri, gerek dil gerekse duyuş bakımından Osmanlı-Türk kaynağının tesiri altında gelişim gösterir. Kıbrıs'ta Türkçe yazılan ilk roman örneği olan Kaytaş-zâde Mehmet Nâzım Efendi'nin 1894 yılında ilk bölümü 1896'da da üçüncü bölümü -tamamı- yayımlanan *Yâdigâr-ı Muhabbet* bu kaynaktan doğar. Şiirde olduğu gibi coğrafi yakınlık ve pek çok ortak kültürel değerler sebebiyle büyük oranda Türkiye'deki akım, gelişim ve modaları izleyen Kıbrıslı yazarlar, Batılı edebiyat yapıtlarının izlerini de ülkeye taşırlar.

İlk dönemin sınırlı roman örneklerinde kurgu ve izleksel yapı, bu çerçevede ortaya çıkar ve varlığını sürdürür. 1878'de adanın İngiliz yönetimine devredilmiş olması, Kıbrıs'ta yaşayan Türklerin bir kısmının Anadolu'ya geri dönüş yapmasıyla sonuçlanmış, adada kalanların ise farklı etnik kimlikteki halkla ortak bir coğrafyada yaşam sürmelerini gündeme getirmiştir (Aylanç, 2017). Nitekim bu kozmopolit yapı, Kıbrıs'ta yetişen yazarlar tarafından sosyal yaşamın toplumsal kimlik ve coğrafya merkezli (Akdenizlilik) algılanmasına (Kefeli, 2013) ve ortaya konan ürünlerde yerelliğin bu ekseninde yeşermesine zemin hazırlamıştır.

Kıbrıs Türk romanı, 1800'lü yıllarda -İngiliz idaresi döneminde- karşılaşılan birkaç roman denemesinin ardından 1920'lerin sonuna kadar durgun bir seyir izler. 1930 sonrasında hikâye ve romancılığıyla ön plana çıkan Hikmet Afif Mapolar, Kıbrıs Türk romanının yerel nitelikler kazanması ve gelişmesinde önemli bir rol oynar. Mapolar'ın Akdenizin mitolojik zenginliğinden, yerel imajlardan masalın büyüüne yelken açan ilk

¹Türk edebiyatında savaş hakkında bilgi için bkz. Harun Duman, Koralp Güreşir, Salih (2009) "Yeni Türk Edebiyatının Kaynakları: Savaş ve Edebiyat", *Turkish Studies*, Volume 4 Issue 1-1, ss. 29-77.

özgün eserleri 1963 sonrasında yayımlanan romanlarda yerini Kıbrıs Türk toplumunun savaş gerçeğiyle yüzleşme sürecine bırakır. Kıbrıs Türk romanı, 1960'ta Rumlarla kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kanlı 1963 olaylarına sahne olması sonrasında, "yaşantı edebiyatı"nın uzantısı şeklinde gelişim gösterir. Ne var ki bu yaşantı ve yaşanmışlık bir nevi toplumsal tarih yorumlamasıdır ve millet odaklıdır. "Dünyada çoğunlukla duygusal bir dönem sırası ya da sonrasında gelişen bu edebiyatlara paralel Milli edebiyatımız da Kurtuluş Savaşı sürecinin bir ürünüdür. Ulusal kimlik, dil, kültür bilincinin aşılana çalışıldığı bu dönemlerde toplumun ırksal özellikleri gönendirilir. Bu anlayışla üretilen eserlerin dilleri çoğunlukla destansıdır. Bunun özel sebebi mevcut şartlarda mutlak kurtuluş yolu olarak görülen ideolojiye katman yaratmaktır." (Akpınar, 2014: 10). Kıbrıslı Türk yazarlarda da bu tür eğilimler gözlemlenir. 1970'ten sonra yayımlanan romanların büyük çoğunluğunda "savaş" izleği kendini gösterir. Erken roman örnekleri olarak değerlendirilebilecek bu dönem ürünleri kişisel ve ortak tarihin kesişme anlarını temsil ederler. Yazarlar kendi kişisel hikâyeleriyle ateş hattında kalmış, bireysel ve toplumsal bağları zorlanmış bir toplumun tarihsel kaderinin buluşması etrafında dönerler. Konur Alp'in *Kıbrıs Anemonları* (1966), Özker Yaşın'ın *Mücahitler* (1970), *Kıbrıs'ta Vuruşanlar-Mücahidin Romanı* (1974), *Girne'den Yol Bağladık* (1974), *Kıbrıslı Kâzım* (1978) başta olmak üzere Ahmet Gazioğlu'nun *Kıbrıs'ta Aşk ve Savaş* (1975), Saygın Akanyeti'nin *Yarınslık* (1977), Numan Ali Levent'in *Sen de Direneceksin* (1977) ve Sabahattin İsmail'in *Savaşların Gölgesinde* (1986) adlı eserlerinde belirginleşmeye başlayan bu tutumun günümüzde de sürdürülmesi, adada barış durumunun hâlâ sağlanamamış olmasından kaynaklanmaktadır. Adadaki hayatı sosyal, siyasal, kültürel cephelemleri ile aksettiren bir ayna görevini üstlenen ve "tezli roman" olarak nitelendirilebilecek söz konusu eserlerde estetik unsurlar göz ardı edilmiştir. Milli edebiyatın etkisinin görüldüğü bu örneklerde röportaj havası sezilenir. Anı, belgesel nitelikli eserlerin yoğunlaştığı bu dönem, Kıbrıs Türk romanında otobiyografik bir aşama oluşturur. Günümüzde benzer eğilimler sergileyen Ahmet Tolgay (*Kıbrıs Çarmıhtan İnerken*-1997), Bener Hakkı Hakeri (*Kurtuluşa Kaçış*-1997), Sevim Baran (*İki Halkın Hikâyesi*-1993, *İki Halkın Gözyaşları*-2010), Şerife Münevver Özgerek (*Yorgun Yollar*-2001), Sultan (*Kurşun Sesi Duymadan Yaşamak*-1998), İsmail Bozkurt (*Yusufçuklar Oldu Mu?*-1987, *Mangal*-1995, *Bir Gün Belki*-2002, *Bir Gecede*-2005, *Kaza*-2015), Çetin Kasapoğlu (*Gökyüzü Uyumusun*-2005), Alp Arslan Yücesoy (*Bir Başından Bir Sonuna Kıbrıs'ın Romanı*-2006), Bekir Kara (*Bellekteki İzler 1-2*-1997, *Kavuni*-2001, *Aşklar-Aclar- Çocuklar ve Torunlar*-2005, *Unutma/Bellekteki İzler*-2011, *Katırcılar*-2014), Oğuz Yorgancıoğlu (*Köklerimiz Nasıl Sallandı*-2007, *Köklerimiz Tek Tek Sökülüyor*-2009, *50.Yılında Erenköy*-2014) Ferhat Atik (*Oyuncak Araba*-2009, *Vakit Varken*-2012) ve Osman Güvenir (*Üç Pencere-Kıbrıs Romanı*-2011) bu dolayım çerçevesinde ürünler verirler. Belli bir toplumun bütün bireylerine yönelik ülküsel değerlerin ön plana çıktığı romanlarda yazarlar, "belirsizlik" kısıcındaki toplum fertlerinin kimlik sorgulamalarına cevap verebilecek toplumsal bir bellek alanı yaratmaya çalışırlar (Aylanç, 2017:10-80). İkinci Dünya Savaşı'nı da konu alan Sabahattin Ali'nin *Savaşların Gölgesinde* (1986), Fikret Demirağ'ın *Şu Mithiş Savaş Yılları* (1985) Bekir Kara'nın *Katırcılar* (2014) romanlarının dışında, adadaki 1958/59-1963/64-1974 olmak üzere üç ayrı dönemde yaşanan sıcak savaşları işleyen söz konusu romanlarda hem bölgesel nitelikli çatışmalar hem de adanın genelinde gözlemlenen savaş durumu ele alınır. Kıbrıslı Türklerin çatışmalar sırasında yaşadıkları göç ve kaç hareketleri -Arpalık, Akıncılar, Erenköy, Baf, Mağusa çatışmaları- 1974 darbesinden sonra adanın kuzeyine doğru yaşanan göçler aktarılır. Kuzeyde kurulan yeni yerleşimdeki göç ve uyum, iskân, eğitim, iş vb. kültürel, sosyo-psikolojik, ekonomik ve siyasi sorunlar da toplumcu gerçekçi bakış açısına paralel olarak eleştirel bir gözle romanlarda irdelenir.

Kıbrıs'ta savaş ve göçlerin yol açtığı parçalanmalar, kayıplar, ölümler ve 1974 sonrasında kurulan ve tanınmayan Cumhuriyet ortamında yaşanan sosyal, siyasi ve iktisadi kargaşanın yarattığı ortak trajediden beslenen yazarların eserlerinde gözlemlenen post-modern eğilimlerin, ütöpik kaçış ve kurtuluş senaryolarının (*Ares Harikalar Diyarında*- 1995/*Derviş Zaim*-, *Gelincik Meseli*-2002/*Raşit Pertev*, *Bir Fanus Masalı*-2008/*Sultan*, *Yüzleşme*-2009, *Yozlaşma*-2010, *Yazışma*-2012/*Tufan Erhürman*, *Rahmetliden Özür Dile*-2013/*Yılmaz Hakkı Hakeri*, *Güneşe Kaçmak*-2011/*Bülent Dizdarlı*, *Kuyu Mezarları Ülkesi*-2014/*Bülent Dizdarlı*, *Lamda*-2013/*Ejdan Sadrazam*, *Keçiboyunuzu*-2013/*Gürkan Uluçhan*) yoğunluğu dikkat çekicidir. Bunun temelinde adadaki tartışmalı ve belirsiz gelecek durumu ile geçmiş, an ve geleceği kontrolü altında tutan tarih ve politikanın dayattığı koşulların yattığı söylenebilir.

Adadaki siyasal gerilim, çatışma ortamları ve uzun yıllar süren savaşlar, kalıcı barış durumunun sağlanamamış olması farklı zihinsel işleyiş ve yorumlamaları gündeme getirir. Çoğunlukla savunma mekanizmalarının doğal tezahürleri olan milliyetçi söylemin egemen olduğu ilk dönem romanları, 1974 sonrasında da bu çizgisini sürdürürken kurulan yeni yönetsel düzen, toplumun kendi iç dinamiklerinde farklı tartışmaları gündeme getirir. Geçmişle hesaplaşmalar da somut ve özgün sorgulamalarla romanlara yansır. Göreceli toplumsal dinginliğin varlığı, bireyin keşfedilerek modern ve post-modern oluşum ve yaklaşımların

deneysel biçimlerinde romanlarda işlenmesini sağlar. Savaş ve savaşın türlü etkilerinin polisiye, macera, felsefe, farklı evrenler ve uzamlar, çevre, çocuk vb. yepyeni, değişik konu ve alanlara kayması, roman çeşitlenmesinde bir zenginlik yaratır.

2. Kıbrıs Türk Romanında Hümanist Eğilimler

Toplum ve bireyi çevreleyen roman, dünya ve Türk edebiyatında tür olarak belirginleşmeye başlamasının ardından gittikçe artan bir ilgiyle gelişen anlatı türü olmuştur. Roman; klasik/geleneksel yahut realist, modern ve post-modern yapıda kamerasını topluma veya toplumun içindeki bireye çevirir. Türk edebiyatında Romantizm ve Realizmin izindeki Tanzimat romanından² Post-modern çizgiye yönelen Oğuz Atay'a ve günümüze uzanan süreçte toplum ve bireyi; sosyo-kültürel, ekonomik ve siyasi paradigma değişimlerinin yarattığı çeşitli dönüşümler eksenlerinde gözlemlemek mümkündür. Kıbrıs Türk romanında da bu durum kendini hissettirir.

Roman, türler ve disiplinler üstü özelliğinin yanı sıra tarih gibi farklı bilim alanlarıyla ilişkisi dolayısıyla sık sık gündeme gelmektedir. Tarihî, belgesel, anı vb. roman türlerinin oluşumu da buna bağlıdır. Romanda toplumun içinde varlık gösteren birey, tarihsel bağlamda değerlendirilir. Bireylerin tarihi ise toplumların tarihine işaret eder.

Savaşın Fransız Devrimi sonrasında Avrupa'da milyonların kitlesel deneyimi haline gelişi ile insanlar/bireyler kendi varlıklarının tarihsel koşullara bağlı olduğunu iyice kavrayarak, tarihte gündelik hayatlarını doğrudan etkileyen faktörleri somut bir şekilde deneyimlemişlerdir. Hegel'in bu yöndeki çalışmalarında ortaya koyduğu görüşleri insanlığın tüm hayatında büyük bir tarihsel sürece işaret ederek hem tarihsel hem de felsefi anlamda yeni bir hümanizmin, gelişimin izinde yeni bir kavramı ortaya çıkarmıştır (Lukacs, 2008: 26-33).

Farklı yorum ve uygulamaları gündeme getiren hümanizm, klasik kültürün insan ve evren anlayışından esinlenerek orta çağa göre "yeni bir insan" anlayışını inşa etmeyi amaçlayan bir düşünce hareketi olarak belirmiştir. Bu çerçevede genel olarak hümanizm, insanda merkezini bulan ve insanla bütünleşen bir yaşam ve evren anlayışı olarak tanımlanmıştır (Sezen, 2005: 29). İnsani değerlerin tanımlanması olarak bizim düşünce ve edebiyat dünyamıza çok çeşitli kanallardan ulaşan hümanizm kavramı, öncelikle edebiyatımızı yenileştirme amacıyla yola çıkan sanatçılar tarafından irdelenmiş sonraları modernleşme sürecimizi nitelemek için kullanılmış, zamanla önemli kültür bileşenlerimizden biri haline gelmiştir (Özçelebi, 2008).

Kültürel bir yaklaşım olarak hümanizm, ideal durumlar yerine deneyimlere, gerçekleştirilmiş hayat biçimlerine önem verir. İnsan dünyasını bütün gerçek özellikleriyle kavramaya çalışır. Bu nedenle birçok hümanist yazar ayrıntılara ağırlık verir, tekil insan durumlarını tasvir eder. Hümanistlerin çoğu zihni ve bedeni birlikte ele alan çok boyutlu ve zengin bir hayat anlayışını paylaşır. Buna göre insanın kendi dışından değil yalnızca kendisinden kaynaklanan bir değeri vardır. Kendi kurduğu toplum ve devlet düzeni içinde gerçek dünyası ve ahlak anlayışıyla erdemli eylemlerde bulunarak özgürce yaşayan tek insan, hümanizmin en büyük ideali sayılır (Nicola Abbagnano'dan akt. Yazoğlu, 2002: 67-68). "Bütün hümanist akımlarının temelinde insan ruhunu yücelterek iç güdülere ve tutkulara hâkim kılmak yatmaktadır. Bu suretle insanlar birbirlerini anlamaya, sevmeye ve dayanışmaya yöneltilmiş olur. Herder'e göre humanite, şu dört unsurdan meydana gelmektedir: Dindarlık, milliyetçilik, kişiselcilik ve tarihçilik. Ona göre insan, milli, ferdi ve tarihi bir kişiliğe sahiptir." (Gökberk, 1997: 39).

Romanın gelişiminde toplumsal ve manevi boyutları da içeren insani değerlerin sorgulanışı yatmaktadır. Batıda modern romanın öncüsü kabul edilen *Donkişot*'un, insanlık hakikatinin ardındaki dünyevi temel ve genel geçer değerler için verdiği mücadele buna örnektir.

Roman, insani değerlerle ilgilenen felsefi yaklaşımların yüzey ve derin yapısındaki görünüşleri aktarmadaki işlevselliğiyle de dikkat çekmektedir. Burada birey, Lukacs'ın da ifade ettiği gibi 'historico-philosophical' (tarihsel ve felsefi) bir biçimde ele alınır (Lukacs, 2003). Tarih de bireyin belleğine, yaşadığı yer ve zamana, yani bağlama ışık tutar. Belleksiz, birey olunamaz. Tarih, bireyin ve bireyin içinde yaşadığı toplumun zamanıyla, bu zaman algısıyla romana girer.

Yukarıda belirttiği üzere Kıbrıs'ta 1958-1963-1974 dönemlerinde yaşanan savaş kaynaklı olaylar, Türklerde trajik bir toplumsal bellek yaratır. Romancılar bu trajik tarihi belleği anlatılar vasıtasıyla dile getirerek

² XIX. yüzyıl sonlarında hümanist eğilimlerin tesiri modernleşme -Batılılaşma- ekseninde Türk edebiyatında da hissedilir. Gayrimüslim kadınlar, aşk ve şehvet konularında Osmanlı hayatının içinde yer alırlar. Ahmet Mithat Efendi'nin *Henüz On Yedi Yaşında* örneğinde olduğu gibi genç Rum kıızıyla Müslüman bir erkek arasında temiz aşklar yaşanır, ancak bunun önüne dini engeller çıkar (Timur, 2002: 38-39).

toplumu önceleyen ölküsel yahut bireyi yücelten hümanist bir tavır sergilerler. 1990 sonrasında savaş alanlarından kente inen Kıbrıs Türk romanında, adanın kuzeyinde kurulan Cumhuriyetin yarattığı toplumsal unsurların yanında bireyin yükselme çabalarına tanık olunur. Modernizm safhasının belirginleşmesine hizmet eden Özden Selenge'nin eserleri bu yöndeki eğilimleriyle önemli bir yerde durur.

Toplumun parçası olan bireyin savaş sonrasında, savaşın önünde durulmaz yıkımına karşı oluşturduğu korunma ve saldırma kalkanlarının yavaş yavaş kalkmaya başlamasıyla, vicdani hesaplaşmalar içine girmesi muhtemeldir. Nitekim toplumsal yahut bireysel bellek niteliğindeki sanatsal ve çeşitli bilim dallarındaki ürünler incelendiğinde Kıbrıslı Türklerin yaşadıkları patetik savaş tecrübesinin ardından vicdan muhasebesi yaptığı gözlemlenmekte ve paradigma değişimleri sergilediği ortaya çıkmaktadır. Bu konuda Kıbrıs Türk şiirinde barış söylemlerini yüksek, yer yer protest bir sese dönüştüren Fikret Demirağ'ın anılması yerinde olacaktır³. Demirağ öncesinde edebiyatta milliyetçi-ölküsel söylemin ağırlığı kendini hissettirmektedir. Bir diğer örnek ilk şiir kitabını Namık Kemal ve Özker Yaşın'ın tesirinde, sıcak savaş ortamında milletini korumak zorunda bırakılarak kahramanlaşmış bir genç heyecanı ile kaleme alan Mustafa İzzet Adiloğlu'nun ilerleyen dönemlerde yazdığı şiirlerde toplumcu gerçekçi bir yolda ilerleyerek sonradan evrensel bakış açılarına yönelen, bireye yer yer hümanist çerçevede bir yaklaşım da sergileyen ürünleri gösterilebilir.

Savaşın yıkıma uğrattığı belleklerdeki yaraların onarılması yolundaki adımlar 1990 sonrasına rastlar. Kıbrıs'ta savaşan iki toplum; Türk ve Rumların geçmişte kalan ortak yaşam süreçleri barışçıl yaklaşımlarla romanın tematik ekseninde yer bulmaya başlar. Bu yönde bir eğilimle Havva Tekin, 1998'de yayınladığı ve ilk çocuk romanı olma özelliğini de taşıyan *Yeşil Ada'nın Çocukları* adlı eserinde, savaş-çocuk ilişkisi çerçevesinde savaş ve savaşın ortasında yaşanan dostluklara dikkat çekerek barışa işaret eder. Eserde, adada 15 Temmuz 1974'te patlak veren çatışmaların Kıbrıslı Türklere olumsuz etkileri, Rumların kendi aralarında yaşadıkları mücadeleler ve bu süreçte daha da yakınlaşan, birbirini koruyan ve ölümden kurtaran Türk ve Rum fertlerinin trajedisi "çocuk edebiyatı" çerçevesinde ele alınır. 1974 sonrasında adanın ikiye bölünmesi sırasında yaşanan duygular romanın ağırlık merkezini oluşturur. Havva Tekin kendisiyle yapılan bir röportajda romanı hakkında şu değerlendirmelerde bulunur: "*Yeşil Ada'nın Çocukları' birçok ilke imza atan bir roman. Kıbrıs çocuk romancılığında bir ilk. Aynı zamanda o dönemi çocuk gözünden anlatan ilk Kıbrıs romanı. Belgesel nitelikte özellikler taşıyan ilk çocuk romanı olma özelliği de ayrıca belirtmeli. Kültür Bakanlığı'nın eser yazma yarışmasında 'Çocuk Romanı Büyük Ödülü' sahibi olan ilk Kıbrıs Türk romanı olma özelliğini de ayrıca vurgulamam gerek. 'Yeşil Ada'nın Çocukları', 1974 yılında Kıbrıs'ta yaşanan gerilimli zamanları, savaş ortamını, o sıkıntılı zamanlarda bir Türk ve bir Rum çocuğun dostluklarını, barış özlemini anlatıyor. Roman, çocukların algısında savaşın yerini, onlarda bıraktığı duyguları o günün koşullarını da aktararak okuyucuya sunuyor.*" (Tekin, 2004).

Havva Tekin, eserde savaşın yok edici etkisine paralel olarak yaşanan yıkımları somutlaştırmak, aynı zamanda derinleştirerek bu konuda insani bir duyarlılık oluşturmak için çocukları öne çıkarır. İç çözümleme tekniğini kullanarak çocukların bakış açısından savaş sorgulamalarında bulunur. Bu yolla da savaşın çocukların yaşama heyecanı ve mutluluk dolu varlığına ters düştüğünün altını çizer. Romanın ana kahramanı Cengiz ve Rum arkadaşı Yorgo, birlikte büyüyen komşu çocuklardır. Onların birlikte geçen çocuklukları dayanışma ve dostlukları, Makarios'a darbe gerçekleştiren Cunta tarafından öldürülmek üzere aranan ve ortadan kaybolan doktor babasının yokluğunda Yorgo ve annesinin uzun bir süre Cengizlerin evine sığınması, kendilerine sığınan aileye burada gösterilen merhamet ve ilgi de yaşanan tarihi gerçeklerdir. Yeşil adanın çocukları; Cengiz ve Yorgo, küçük yaşta toplumlar arasındaki çatışmanın tanığı olurlar. 1974 sonrasında Kuzey ve Güney olmak üzere adanın ikiye bölünmesi sonucunda ayrılacak olan çocuklar için bu zorunlu göç ve ayrılığın nedeni açık

---

³ Fikret Demirağ'ın romantik eğilimlerle kaleme aldığı *Yağmur Ağaçları* (1963) romanında da farklı coğrafyalarda boy gösteren, yerli ve yabancı karakterlerle örülmüş çokkültürlü bir atmosfer resmedilir. Birey ve bireyin kendini arayış sarsıntıları evrensel bir duyarlılıkla işlenir. Romancı olmadığını her fırsatta dile getiren Demirağ'ın, Kıbrıslı roman kahramanlarının Türkiye ve İngiltere'deki maceralarının anlatıldığı romanında yabancıların etkin bir işlevi bulunmaktadır. Kıbrıs insanının kendine özgü kültürel ortamı içinde farklılaşmış bireyselliklerini gözlemlerine dayanarak yeniden şekillendiren Demirağ'ın şiirlerinde de gördüğümüz kimlik ve kültürel yapının görünümü hakkında bir söyleşide belirttiği düşünceleri, romanın da sosyo-kültürel iletilerini yansıtır: "*Kıbrıs, çokkültürlü bir yerdir -bizim bir sürü benzerliklerimiz var, benzersizliklerimizin yanı sıra. Örneğin kültürel açıdan benim sevdiğim bir müzik, Rumlar'ın kulağına hoş gelmeyebilir... Klasik Türk müziği gibi... Ama ben, bunların bir armonizesini, sentezini görmek istiyorum. Kıbrıslılık ulusçuluğu peşinde da değilim ben, öyle bir şeyim yok. Ama bir Kıbrıslılık kimliğine inanıyorum, ulus bağlamında değil-Kıbrıslı Türkler ve Kıbrıslı Rumlar olarak, Kıbrıslılar olarak, iki tarafın da haklarının, çıkarlarının gerçekten korunduğu ve bir daha yeni bir savaşa, yeni bir takım olaylara neden olmayacak biçimde, akılcı biçimde ve en önemlisi kalben çözüm bulunması gerektiğine inanıyorum*" (Uludağ, 2006).

değildir. Çünkü onlar, çocuk dünyalarında seven insanların ayrılmaması gerektiğini düşünmektedirler. Saatlerce ağlayarak, ayrılmamak için direnirler. Gözyaşları içinde koparırlarken, birbirlerine en değerli eşyalarını; Yorgo Cengiz'e mikroskobunu, Cengiz ise Yorgo'ya köpeği Korsan'ı verir. Yorgo ve Cengiz, çocuk olmalarına rağmen yeni yerleşimde yaşayacakları kayıp ve hasret duygularının farkındadırlar. Cengiz'in ailesi de kuzeye göç ederken güneyde geçirdikleri mutlu günlerin ve trajik savaşların izlerini beraberlerinde götürmektedirler.

Romanda öne çıkan aileler ve çocuk roman kahramanları vasıtasıyla Tekin, savaşan iki toplumda kaynaşan fertlerin de var olduğuna vurgu yapar. Bu yönüyle Türk-Rum ilişkilerine bakışta ve savaş sırasında yaşanan toplumsal olayların yorumlanmasında farklı eğilimler sergiler. Numan Ali Levent tarafından gençlerin eğitimi için yazılan *Sen De Direneceksin* (1977) ve Oğuz Yorgancıoğlu tarafından kaleme alınan *Köklerimiz Nasıl Sallandı*(2007) ve *Köklerimiz Tek Tek Sökülüyor*(2009) adlı eserlerde kanlı sahneler eşliğinde öne çıkarılan ülküsel söylemin burada yerini evrensel bir dostluk ve barış özlemine bıraktığı görülür. Hedef kitlesi çocuk olan eserde Tekin'in kanlı olaylara yer vermemeye özen gösterdiği dikkatlerden kaçmaz.

Yeşil Adanın Çocukları romanındaki sosyal ortamı oluşturan ilişkiler ağının etnik köken anlayışı yerine insani, hümanist yaklaşımlarla değerlendirildiğini somutlayan olay örgüsel yapı ve tematik odaklanma noktalarına dikkat edilirse her iki aile fertlerinin de ortak yaşama dayalı olarak gelişen benzer davranış ve tutum örnekleri sergilediği görülmektedir. Harvey (Stevick 2004: 184)'in de ifade ettiği gibi roman kişileri birbiriyle ilişkileri paralelinde kendi kimliklerini kazanırlar ve korurlar. Roman kişilerinin oluşturduğu deseni anladığımız zaman da roman karakterleri, kendi amaçlarını aşarak romancının hayat hakkında yaptığı yoruma dönüşürler. Etnik kimlik ayırt edilmeksizin Kıbrıs'ta yaşayanların roman kahramanı desenindeki dünyalarını çetrefilleştiren tarihi olaylar, insanlığın üstünü örtmeye yetmemektedir. Sanatçı duyarlılığı içindeki Havva Tekin de bu gerçeğe sırtını dönemediğini ortaya koymaktadır.

Kıbrıs Türk romanının geneli dikkate alındığında Mehmet Yaşın ve Neşe Yaşın'ın Kıbrıs'ta savaşan toplum ve fertler arasındaki bağlara işaret ettikleri gözden kaçmamalıdır. Mehmet Yaşın *Soydaşımız Balık Burcu-1994*, *Sınırdışı Saatler-2003* ve *Sarı Kehribar-2014* romanlarıyla çokkültürlülüğün, ortak köken, dil ve tarihin varlığına işaret eder. İlk yapıtı *Soydaşımız Balık Burcu* romanı bu nedenle "soydaşlık" metaforu ile hareket eden çift kimlikli, ancak coğrafyasız insanın/bireyin sorunsal halini alan -bunalımlı- varlığının yer altına/bilinçaltına itilmişliğine, yapıtları da yer altı edebiyatının deneysel alanına doğru kayar. Diğer taraftan İngiliz ve Yunan edebiyatları gibi diğer ulusal edebiyatlar içerisinde de yer alan Mehmet Yaşın'ın bir tür sanatsal özgünlük ve bağımsızlığın (dil, tarih, kimlik, coğrafya, edebî tür üstü bir başkalaşımın, sınırötesi varlığının) ayırdındaki edimleri (yaratımları) Kıbrıs'ın dünyadaki özel konumu hakkında da bir fikir verebilir ⁴.

Neşe Yaşın, *Üzğün Kızların Gizli Tarihi* (2002) adlı eserinde adada sağlanamayan "barış" ve "birleşme/bütünleşme" halini bireysel arzu metoniminin dönüştürücü ve yaratıcı gücünü, yaşam vaad eden aşk eksenine oturtarak dışa vurur. İki eserde de çocukluğa iniş, çocuklukta yaşanan trajik toplumsal açmazlara saplanış ve bu açmazlık halinin devamlılığından ileri gelen bilinç sarsıntıları, ruhla ten, zihinle kalp çatışmaları yapıtın sorunsal alanını oluşturur. *Üzğün Kızların Gizli Tarihi* romanının ana kahramanı İnci'nin 1001 gece devam etmesini arzuladığı anlatısı romanın norm karakteri Adonis'le kopmamak için verilen mücadelenin kendisi olur. Kaçınılmaz olan ayrılık/birleşememe sürecinde savaşı reddeden ancak güzel düşler ve kâbuslar halinde bunun rüyasını yaşayan bireyin trajikliği varlık ve yokluk arasında salınır.

Kıbrıs Türk edebiyatında kadın ve kadın duyarlılığını önceleyen duruşuyla tanınan, ressam kimliğinin gözlemci ve betimsel taraflarını kuvvetlendirdiği Özden Selenge'nin romanları ise adadaki savaş ve barış söylemlerine farklı bir bakışı gündeme getirir. Selenge, *Korkma Ay Doğacak* (2010) adlı eserinde, adada 1950'lilerden 2000'li yıllara uzanan geniş bir zaman dilimindeki uzamsal sınırları ve toplumsal bellek alanlarını sorgular. Ortak yaşamdan iki bölgeyi yaşama geçiş sürecindeki değişimlerin etkilerini, bu süreçte diğer toplum için "başkalaşan" ve "ötekileşen" insanların yaşadığı sorunları irdeler. 1974 sonrasında Türklerin adanın kuzeyine yerleşme süreci ve 2003 yılında iki toplumu yeniden yüz yüze getiren önemli bir tarihi olay olan sınır kapılarının açılmasından sonra eski yerleşim yerlerini ziyaret sırasında doğrudan iletişime geçen iki toplumun yeniden karşılaşması durumundan kesitler sunar. Selenge, ruhsal bir derinlikle resmettiği karakterlerle, 1974 öncesi ve sonrasında Kıbrıs'taki farklı etnik kimlikteki insanların toplumsal yaşamını şekillendiren etmenleri ve adanın ikiye bölünmesini din unsuruyla birlikte sentezlemeye çalışır. İki farklı toplum arasında yaşanan

⁴ Jale Parla, *Türk Romanında Yazar ve Başkalaşım* adlı çalışmasında yazar figürasyonu üzerine yaptığı tespitlerde yazarların bu türden özgün yaratım süreçlerini benimseyerek *dehümanizasyon* olarak tanımlanan bir tür başkalaşımın akışında olduklarına vurgu yaparak "Başkalaşmadan yazmak olanaksızdır zaten" çıkarımında bulunur.

dostluklar, aşklar, beklentiler ve kırılmaları bireysel boyutta ele alırken, kuzeye yerleşme dolayısıyla yaşanan göç ve göçmenlik meselelerini toplumsal olarak sorgular. Güneyden kuzeye göç öyküsü olarak şekillenen eserde Selenge, “Güney”de kalan yerleşim yerleri ile ilgili bilgilere kaybedilen geçmiş ve kültürel değerler olarak bolca yer verir.

Romanda, 1974 öncesinde Türklerle Rumlar Anoyira (Taşlıca)’da karma mahallelerde oturmaktadırlar. Aynı köyde komşu olmanın hal ve usullerini bilerek, kabullenerek yaşarlar. Burada Müslüman Türk kültürünü yansıtan yaşayış örüntüleriyle varlık gösteren Türkler, avlusu içerde, dışı duvarlarla örülü geleneksel evlerde otururlar. Ancak, yeme-içme ve eğlence kültüründe Rumlarla benzeşen tarafları vardır. Manevi olarak geçmişlerine bağlı olan Türkler, Evdim denizinde yıllar öncesine ait Memlük şehitlerinin türbelerini kutsal sayarlar. Bu kutsal mekânı ziyaret ederek ‘Şehida’ dedikleri atalarının önünde yağmur duası ederler. Rumlar, Hristiyan olduklarından ‘Şehidalar’ı ziyaret etmeye çekinirler. Türklere para verip kendileri için de yakarıp, dua etmelerini isterler. Rum komşuların yaptığı börek ve çöreklerin dua sonrası Evdim denizinde yenmesi her yıl tekrar eden ritüeller olur. İki toplumda evlilik konusunda geleneksel davranışlar öne çıkar. Farklı din ve etnik kimlikteki toplum fertleriyle evliliğe sıcak bakılmaz. Ancak düğün törenlerine sadece Türkler değil, Rumlar da davet edilir. Bu dönemde Rumlarla Türkler arasında iş ve dostluk ilişkileri söz konusudur.

Ortak mekânlarda yaşayan Türk ve Rum çocuklar arasında da güzel dostluklar kurulur. Romanın baş kişisi Yunus ve norm karakter konumundaki Şaili, çocukluk dönemlerini birlikte geçirirler. İlk gençliklerinde de birliktedirler ve dostluğun ötesinde bir bağla birbirlerine bağlıdırlar; kan kardeşirler. Birlikte aynı şarkılar, oyunlar ve tekerlemelerle büyüdüğü için zevkleri ve eğilimleri de hemen hemen aynıdır. İkisi de aynı İngiliz kıza; Lilid’e âşık olurlar. 1958’de Rumlar Türkleri kaçırmaya, öldürmeye başlarlar. İki arkadaşın yolları bu tarihte Yunus’un nine ve dedesinin şaibeli bir şekilde Şaili’nin babası Avrilli tarafından kaçırılması ile ayrılır. Avrilli, Yunus’un “dayı” olarak bildiği, en yakın komşusudur. Dedesi Süleyman’dan sonra yakınlık kurduğu ilk kişidir. Yunus’un yakınları Avrilli’nin bu olayla ilgisi olduğunu düşünerek evini yakmışlardır. Bunun üzerine köydeki Türkler evlerini, ekili tarlalarını, meyve bahçelerini geride bırakıp daha güvenli olabilecek Evdim’e ve Limasol’a göç etmek zorunda kalırlar. Limasol’da yaşayan dadısı Müfegger’in evinde yaşamaya başlayan Yunus da köyüne bir daha dönemez.

Eserde Yunus ve Şaili, kardeşliği simgelemekte, bu kardeşliğin 1958 yılındaki toplumsal çatışmalarda aldığı darbe iki karakter aracılığıyla resmedilmektedir. Şaili ile somut bağları kopan Yunus, yaşamı boyunca benlik ve uyum sorunları yaşar. İki arkadaş, kendileri dışında gelişen ve tamir edilmesi mümkün olmayan önemli toplumsal olaylar sonucu ayrılmışlardır, büyük acılar yaşamışlardır. Yunus için nine ve dedesinin yanında en yakın arkadaşı Şaili’yi kaybetmek de kabullenilmesi zor bir durumdur. Çünkü annesinin özrürlülüğü nedeniyle anne sıcaklığı yaşayamamış, Müslüman olan Süleyman’la evlendiği için lanetlendiği ve ucube bir çocuk (Yunus’un annesi) dünyaya getirdiği söylenmiş, bu nedenle kayıp bir hayat sürmüş ninesine de yaklaşmamış, Şaili’nin sıcak dostluğu ve Avrilli dayının türküleri, tekerlemeleri ile büyümüştür. Bu nedenle yaşadığı sürece Şaili ile dolu hatıraları belleğinden silmeyeceğinin bilincindedir. Üstelik Şaili, yakınlarının çıkardığı yangında görme duyusunu büyük oranda kaybetmiştir. Şaili’nin yanık gözlerle yangından kaçışı Yunus’un zihninden silinecek gibi değildir. Bir taraftan da o, yıllardır kaybolan dedesi ve ninesinin geri dönecekleri günü beklemektedir. Sığındığı dadısı Müfegger’in ve kızı Ferah’ın yanında aile sıcaklığını duyumsamasına rağmen ona babalık yapan dedesini, Şaili’nin de âşık olduğunu bildiği için karşılık vermeyip içinde yeşerttiği aşkı Lilid’i ve kardeş bildiği Şaili’yi kaybetmenin derin acısıyla ömür boyu mutsuz ve içe kapanık bir yaşam sürer, silik bir karakter olarak kalır. Ona derin bir sevgiyle bağlanan Ferah’ın sevgisine karşılık veremez.

Yunus, çocukluğundaki travmalara bağlı olarak yaşadığı psikolojik sorunlarını kuzeye göç sonrasında dışa vurmaya başlar. Evlilikleri sonrası Ferah’la cinsel yaşamındaki hareketlenme ve edebiyata yönelttiği ilgi dolayısıyla kendini, kimliğini bulmaya çabalar. Edebiyat dünyasındaki kişileri bir araya getirecek mekânlar yaratır.

Kuzeye göç sürecinde Girne’de Rumlardan kalan lüks bir villaya yerleşen, dikey bir şekilde statü atlayan ve isim değiştiren Müfegger/Mücevher’in trajedisi de Türklerdeki köklü benlik, kimlik ve statü sarsıntılarının değişen zaman ve mekândaki görünümüdür. Yaşamakta oldukları evlerin eski sahipleri, kuzeyde göçmen olan Türklerin ferdi duygu dünyalarını etkileyen önemli meselelerden biridir. Göçmenler, burada yerleştikleri evler ve eşyaların sahipleriyle ilgili olarak örseleyici durumlar yaşarlar⁵. Evlerin eski

⁵ Özker Yaşın *Girne’den Yol Bağladık* romanında, Neşe Yaşın da *Üzğün Kızların Gizli Tarihi* adlı eserinde Rumlardan kalan mülklere yerleştirilen göçmenlerin vicdani sorgulamalarına yer verirler. Bu trajik durumun psikolojik etkilerini derinlikli olarak işlerler.

sahiplerine ait fotoğrafları atamazlar. Kendileri de zorunlu göçe maruz kaldıklarından, onların yaşadıkları duyguları anlayabilmektedirler. Geçmişlerini, oradaki acı ve mutluluklarını resmeden fotoğraflara ayrı bir önem verirler. Çünkü onlar da fotoğraflarıyla birlikte geçmişin somut izlerini yitirerek, derin bir boşluk duygusuyla yüz yüze gelmişlerdir.

1974 savaşı öncesinde Limasol'da hemen hemen aynı ekonomik ve sosyal statüde bir yaşama sahip olan göçmenlere kuzeyde ekonomik ve sosyal olarak fırsat eşitliği sağlanamaması, adalet sorgulamaları ve kavgaları beraberinde getirir. Savaşta kaybedilenler, ganimetler, doyumsuzluklar, dengesizlikler, hazımsızlıklar, çekememezlikler, isyanlar ve yargulamalarla zorlaşan bir yaşamın ağırlığında kaybedilen güney, arandığı yeni bir ütopyik mekâna-saklı cennete- dönüşür. Türkler için orada bıraktıkları yaşama özlem içsel olduğu kadar düşsel bir yolculuk olur. Bu nostaljik yönelişle geçmiş-geride bıraktıkları her şeyi- yüceltmeye başlarlar.

Kuzeye iskân sürecinde güneydeki taşınmaz malların puanlanması, karşılığının kuzeyde aranması bu karmaşa ortamında dahi insani duyarlılığını yitirmeyen bireyler tarafından hoş karşılanmaz. Yunus da güneyde dedesinden kalan üç katlı evleri, yüzlerce dönüm tarlaları, bağ ve bahçeleri karşılığında mal talebinde bulunmaz. Kuzeydeki yeni hayata, Girne'nin dışında, Harça köyü dolaylarında inşaatı tam olarak bitmemiş bir evi kendi tamamlayarak başlamaya karar verir.

23 Nisan 2003 günü, "Güney" ve "Kuzey"i ikiye ayıran sınır kapılarının günlük geçişlere açılışının ardından yaşanan maziyle buluşma süreci de sancılı olur. Savaşın yıkıntılarında eski kalıntıları (kendilerini) arayan göçmenler, bu dönemde de travmatik durumlarla karşı karşıya gelirler. Güneyde bırakılan geçmişle yüzleşme sürecinde bireyler, sanki hayalde, rüyada oldukları ya da bir filmin oyuncusu olmuş olabilecekleri duygusuyla karmakarışık anlar yaşarlar. Kendilerini içi boş bir silüet gibi hissederler. Bu geçmiş yolculuk/geçmişle yüzleşme, kayıp ve boşluk duygusunun ağırlığının altından kalkılması da zor olur⁶.

Yunus, arkadaşlarından dinlediği geçiş öykülerinin tesiriyle çocukluk travmalarıyla yüzleşme sürecine girer⁷. Rumlar tarafından kaçırılan dede ve ninesi, yanmış haliyle hayalet gibi duran Şaililer'in evi, Yunus'un çocukluk ve ilk gençliğini karartan yüzleşmesi zor yaşlı geçmiştir. Bu nedenle o, güneye geçmeyerek Harça'daki evinin eski sahiplerini bekler. Umutlu bekleyiş onu çok değiştirir. Yüz ifadelerine farklı bir mutluluk ve heyecan yansır. Gençlik yıllarında olduğu gibi şiir yazmaya başlar. Zamanının çoğunu okumakla geçirir. Güneyde âşık olduğu Lilib'de tekrar görme arzusu içinde beklemektedir⁸. Girne'ye yerleşen diğer göçmenler de evlerinin eski sahiplerini beklemektedirler. Evlerin sahipleri birer birer Girne'ye gelmeye başlar. Yunus'la Ferah da her sabah giydikleri şık giysilerle ve çeşitli ikram hazırlıklarıyla evlerinin ilk sahiplerini gözlerler. Kısa bir süre sonra bekledikleri yüzleşme gerçekleşir. Karı-koca ve yedi/sekiz yaşlarındaki oğullarıyla bir Rum aile, ellerinde barışı simgeleyen bir bonsai zeytin ağacı ile çıkagelirler. Baba Alvin ve Hintli eşi Jabin İngiltere'de doğup büyümüşlerdir. İkisi de doktordur. Alvin, Lilib ve Şaili'nin oğludur. 7/8 yaşındaki oğulları dedesi Şaili'nin adını taşımaktadır. Çiftin bir de altı aylık kızları bulunmaktadır. Dede Şaili, ona Dolphin adını vermiştir. Bunu öğrenen Yunus, o an minik Şaili'den daha çocuk olur. Tutunacak bir dede eli, arkasına saklanacak ninesini arar. Kendini herkesten uzakta, kimsesizliğin ortasında bulur. Yere çöker, başını ellerinin arasına alır. Alvin, Yunus'un bu derece duygusallaşmasından etkilenir. Onun babasının gözlerinin görmemesine üzülmiş olabileceğini düşünür. Onu teselli etmek için babasının çok mutlu olduğunu, karartı halinde de olsa görebildiğini söyler. Yunus gözyaşları içinde Alvin'e babasıyla olan geçmişlerini, dostluklarını, kan kardeşliklerini, kendi adının da Dolphin'le aynı anlamda olduğunu anlatır. Alvin'den hâlâ kan kardeş

⁶ 2003'te açılan kapılarla her iki taraf ta kaybettikleri geçmişleriyle yüzleşirler. Evlerini görmeye giderler. Türkler, Güney'de bıraktıkları hiçbir şeyin aile büyüklerinin hatırladığı ya da beklediği gibi olmadığını görürler. Kıbrıslı Türklerin sakladığı eski fotoğraflar Rumları kendi geçmişleriyle buluşturur. Otuz yıldan fazladır konuşmadıkları dili konuşmaya çalışan yaşlıların dilleri dolandır. Herkes kendi dilini yüksek sesle, karşı tarafta olmaktan korku duymadan konuşabilir. Birçok insan geri dönmek ister. Ancak artık oraları terk eden insanlar olmadıklarını görürler. Muhabirlerin geri dönmenin nasıl bir his olduğu sorularına cevap vermekte zorlanırlar. Zihinleri karışık. İçeri girebilmek için kendi evlerinin kapılarını çalıyorlar, misafir gibi hatta neredeyse bir akraba gibi karşılanıyorlar, her odayı gezmelerine, bahçedeki ağaçlara bakmalarına izin veriliyordu. Rumlar, evlerinde yaşayan aileyle tanışıyorlar, kendi evlerinin artık onların da evi haline geldiğini, oradan ayrılmak zorunda kalsalar neler hissedeceklerini görürler. Bir zamanlar kendilerinin olan evlerde yaşayanların da göçmen olduklarını anlıyorlar. Evlerini ayakta tutan insanlara saygı duymaya başlıyorlar. Bazıları da geri dönmeyi seçer. Kendi evlerinde misafir gibi karşılanıp, sonra oradan ayrılmayı kabul edemez. Ev kendilerine ait olduğu zaman geri döneceklerini söylerler (Papadakis, 2009: 295-299).

⁷Kıbrıs, Tunus, Gürcistan, Arnavutluk, Hırvatistan'da yurdundan ayrılmış kişilerle çalışmalar yürüten Volkan Vamık'a göre : "Büyük felaketlerin ardından mültecilerde görülen uyum sağlama, onların genellikle hem gerileme hem de ilerletici olasılıklarla beraber, sürekli yas tutanlar haline geldiklerini işaret etmektedir." (Vamık, 2017: 94).

⁸Savaşın iki toplum fertleri arasında (Türk ve Rum) yaşanan aşkları konu edinen İsmail Bozkurt'un *Bir Gün Belki ve Kaza*, Osman Bulun'un *Andurulla ile Fuat* romanlarında toplumsal faktörlerin baskısı altında kalan fertlerin ayrılıkla sonuçlanan, ancak tamamen silinmeyen yakınlıkları dikkat çekicidir. Roman kahramanların çeşitli nedenlerle ötekileşmiş/ ötekileştirilmiş bir başka toplumun fertleriyle kurduğu bu yakınlık, "aşk ve dostluk" gibi olguların evrenselliğine işaret etmektedir.

olduklarını babasına iletmesini ister. Alvin, babasının da Yunus'u kalbinde yaşattığını, neden torunu için Dolphin adında ısrar ettiğini anlamaktadır. Alvin'le Jabin, evi bitirdikleri, bahçeyi güzelleştirdikleri, iyi bakım yaptıkları için, onlara teşekkür ederler; 'Evde gönlünüzce, mutluluk ve sağlık içinde oturunuz' diyerek kalkarlar. Ayrırlarken, Ferah eve yerleşirken buldukları Alvin'e ait kurşunlanmış oyuncağı getirir. Bu kez Alvin, sarsılır. "Bana çok değerli bir armağan verdiniz" diyerek Ferah'ın boynuna sarılır. Oyuncağı bağrına basar.

Rum konuklar gidince Yunus, evlerinin bulunduğu tepenin diğer yamacındaki çoban evine sığınır. Burayı elleriyle onarıp, yenilemiş, yalnız kalmak istediğinde kitapları ve dergileriyle burada uzun uzun vakit geçirmeğe başlamıştır. Yabani, bakir kalmış doğada vakit geçirmeyi hep sevmiştir. Çünkü onun da yaban kalmış bir ruhu vardır. Arkadaşı, kan kardeşi Şaili'yi, yüreğinden söküp atmadığı Lilid'i, sığınmak istediği dede kucağını, ninesini tümüyle kaybetmiştir. Üstelik Alvin'in konuşmalarından Şaili'nin ondan hiç söz etmediğini anlamaktadır. Çocuklarına bir defa bile adını anmamış olması onu bir kez daha sarsar. İster istemez o an, çocukluğuna tekrar inerek yaşadıkları güzel günleri, dostlukları hatırlar. Ortaokuldan sonra Şaili'yi doktor olmak üzere eğitim için uzaklara, Lilid'in de eğitim aldığı başka ülkelere göndermişlerdir. O uzakları Yunus hiç sevmemiş, ancak Şaili, Lilid olduğu için oraları çok sevmiştir. Şaili, ailesine hasretken, Yunus, onların hasreti içinde bir ilk gençlik sürmüştür. Alvin'in gösterdiği fotoğraflarda ikisi el ele, iki sevgili gibi durmaktadırlar. Şaili'nin iri ela gözlerinin ufalmış gibi, bakışsız duruşu Yunus'un suçluluk duygusunu kuvvetlendirir. Şaili'nin hâlâ ona kırgın, küskün olduğunu çok iyi alımlar. Onun yangındaki hali gözünün önüne tekrar gelir, genzi yanar, benliğinde büyük bir ağırlık hisseder. Şaili'nin elleriyle yapıp bitiremediği, içinde oturamadığı evini, öbür yanmışın, yıkılmışın üstüne ekleyemeyeceğinin ayırındadır. O evde bir gün daha yaşayamayacak, bir tek ağacın gölgesinde oturamayacak, kuyusunun suyunu içemeyecek durumdadır. Aynı gün çoban evine kaçar. Burada Yunus'un arıya, kuşa, kelebeğe benzemeğe başladığını gözlemleyen Ferah, onu ayakta tutmaya çalışmaktadır.

Eserde Yunus, travmatik geçmişiyile kuzeyi benimseyemeyen, kendine sonradan bahşedilenleri de yine bu aynı kanlı geçmişle özümseyemeyerek hem topluma hem de etrafındaki her şeye yabancılaşan bireyi simgeler. Yazar eserde Yunus ve Şaili aracılığıyla tek toplumdan iki toplumlu yaşayışa geçişin örseleyici iç gerçeklerini sorgular. Adada ortak yaşam ve kültür gibi kan bağlarının da oluştuğunu sergileyen bu tutumla yazar, iki toplum arasındaki etnik kavgaları dostane ilişkilere dönüştürmek için Yunus ve Şaili'yi kan kardeş yapar. Rum toplumuyla savaşmak istemeyen, onları kardeş olarak gören bir Türk olarak Yunus'u 1974'teki sıcak savaş ortamından da soyutlar. O dönemde İngiliz üstlerinde birlikte çalıştığı İngiliz bir arkadaşıyla İngiltere'ye giden Yunus, yeni evrensel değerlerle adaya döner. Oradaki deneyimlerinin etkisiyle adada sığınabileceği bir kucak olan Ferah'la evlenebilir. Ancak hiçbir zaman kendi olamaz. Ne Rum olan ninesi ne bir ucube olan annesi, ne de zihinsel engelli babası onun zihnini ısıtabilir. Şaili ile aynı geleceği; Lilid'le mutlu bir yaşamı umut etmiş, o geleceğe Yunus değil, Şaili sahip olmuştur. Ne var ki o da derin yaralar almıştır. Şaili Lilid'le evlenmiş ancak Lilid'e ve hayata hiçbir zaman sağlıklı gözlerle bakamamıştır. Yunus'a ise Şaili'nin yarım bıraktığı evin temelleri kalmıştır. Bu, onun Şaili ile temellendirdiği hayatına işaret etmektedir. Şaili onu anmamakta, içinde yaşatmaktadır. O da Şaili'yi içinde yaşamaktadır. Şaili'nin evi onu kaçmaya çalıştığı geçmişinden, kendinden saklayamamış, onu kucaklayamamıştır. Kaçma ve saklanma istemi, Yunus'un sağlıklı bir birey olamadığı, aidiyet geliştiremediği, kendini güvende hissetmediği gerçeğini açığa çıkarmaktadır. O, yeni bir umutla yerleştiği kuzeyde de güvende değildir. Çünkü onu ürküten, kanatan, kabuğuna iten travmatik geçmişi onunla birliktedir. Selenge'nin eserinde bireylerin iç çatışmalarının toplumsal boyutlu yapısını çok yönlü ele alan bu bakış, savaş karşıtlığının yanı sıra adadaki barışın trajik açmazlarını da gündeme getirir.

Agâh Gümüş'ün 2016 yılında yayımlanan *Vefa* adlı romanı da savaşan iki toplum fertleri arasında devam eden ancak savaş ve göçün ayrı coğrafyalara sürüklediği dostların, dostlukların işlendiği başka bir örnektir. Gerçek yaşam hikâyesine dayanan anlatı, komşu olarak yetişen, aynı okulda (İngiliz Okulu) eğitim alan, zaman zaman gecelerini aynı evde geçiren, ilerleyen dönemlerde aynı iş yerinde (Ticaret Dairesi) çalışan, hafta sonları ava giden, çocuklarını beraber büyüten, yut dışı tatillerini birlikte geçiren, Mehmet ve Barasko'nun toplumsal bağların içinde fiziksel olarak ayrışmasına rağmen birbirlerine gösterdikleri vefa örnekleri açısından zengindir.

Romandaki toplumsal ayrışmaların başlangıcı iki arkadaşı bireysel vicdan sorgulamaları eşliğinde devam eden parçalı bir yaşantıya sürükler. 1955 sonrasında Rumların adada İngilizlere yönelik sürdürdükleri ayaklanma sonrası şiddetlenen Enosis (Adayı Yunanistan'a bağlama) yolundaki faaliyetleri kendi aralarında çatışmalar yaratmıştır. Enosis'e yakın durmayanlar ya öldürülmekte ya da ailelerine yönelik ölüm tehdidi almaktadırlar. Barasko da EOKA örgütünde görev almak üzere eğitime çağrılmıştır. Zorunlu olarak yer almak

durumunda kalacağı bu örgütü öncelikle kardeş gibi yetiştikleri Mehmet'e açıklar. Adadaki gelişmeler ve içine düşmekte oldukları savaşın farkındadırlar. Barasko, örgüte belli bir noktaya kadar dâhil olmayı kabul etmekte, aksi durum olursa Yunanistan'a gitmeyi düşünmektedir. Mehmet de Barasko gibi Rum tehdidine karşı kurulan TMT'de (Türk Mukavemet Teşkilatı) görev almıştır. 1960'ta kurulan ortak Cumhuriyet döneminde Mehmet ve Barasko iş yaşamının dışında ailece görüşmeye devam ederler. Mehmet'in eşi Suna'nın özellikle Barasko'nun ikiz çocuklarından Elenora'yla özel bir yakınlığı vardır. Elenora da Suna'ya "Türk anne" şeklinde hitap etmektedir. 1962'nin ekim aylarına doğru iki toplumdaki örgütlü gruplarda hareketlenmeler başlar. İş dışında Mehmet'le görüşmesi engellenmek üzere takip ettirilen Barasko, EOKA'nın yaptığı silah hazırlıklarından Mehmet'i haberdar eder. Her an bir şeyler olabileceği gibi tetikte olmalarını, özellikle çocuklarla ilgili yiyecek stokları hazırlamalarını ister. EOKA tarafından takibe alınan Mehmet'i bu konuda da uyarır. TMT'nin de hazırlık içinde olduğunu bilen Mehmet, daha öncekiler gibi münferit değil topyekün bir savaşın yaklaştığını sezmektedir. 1963'te başlayan kanlı olaylar, Lefkoşa'da sokak çatışmaları şeklinde devam eder. Mehmet, Suna ve çocuklarını Lefkoşa surlar içindeki yakınlarının yanına gönderir. Barasko ise Eleni ve ikizleri Limasol'a ailesinin yanına ulaştırır. Devam eden sıcak çatışmalarda ölüm tehdidi ve Rum ambargoları altında beslenme, giyinme ve ilaç sıkıntısı içinde bunalan sivil halk, sığındıkları kanton bölgelerde yardım eli beklemektedir. Ölümle yüz yüze bırakılan Türklerin durumunu bilen, Mehmet ve ailesini korumak isteyen Barasko, etraftaki askeri engellere rağmen EOKA'nın elinden kurtardığı İngiliz doktor Alridge'i, onların yardımına gönderir. Barasko'ya can borcu olan Alridge, çocuklar için kışlık giyecek, çocuk bezleri, süt, kuru mama, konserve çocuk yiyecekleri, çocuk aşıları ve ilaçlarla dolu paketleri Mehmet ve ailesine ulaştırmayı başarır. Barasko, savaşın kaçılmaz ve dayatmacı zulüm ortamında dahi dostlukla örülü ortak bir geçmişe sahip olmanın verdiği insani, vicdani tutum ve davranışları terk edememiş, Mehmet'in çocuklarının hayatta kalabilmeleri için ihtiyaç duydukları fiziksel her türlü erzağı ulaştırmıştır. Onun özellikle aşıların hangi çocuk için ne zaman yapılacağı, ilaçların kullanım detaylarını yazan el yazısıyla hazırlanmış küçük notu büyük insani tutumunun somut belgesidir. Mehmet'in çocukları o dönemde çocukların hayatını tehdit eden, Suna'nın yakınlarından birinin de yakalandığı çocuk felci tehdidinden de kurtulabilmişlerdir. Barasko, 1964 yılı sonuna doğru da hokey kulübündeki bir başka ortak İngiliz arkadaşları vasıtasıyla aynı şekilde hazırlanmış yardım paketlerini Mehmet'in ailesine ulaştırır.⁹ Barasko, bu paket içerisinde kendi durumları hakkında bilgi veren bir mektup da gönderir. İsim kullanmadan, üstü kapalı ifadelerle iyi olduklarını iletebilmiştir. İlerleyen dönemde Barasko, aynı şekilde oldukça büyük bir paket daha gönderir. Rum barikatını geçerken yakalanmaktan son anda kurtulan aracı İngiliz, Kıbrıs'tan ayrılacağı gerekçesi ile aradan çekilir. Uzun bir yaz dönemi boyunca Barasko ve ailesinden haber alamayan Mehmet, Finli bir Subay'ı Barasko'nun evine gönderir. Barasko bu subayla iyi olduklarına dair bir mektubun yanında aile fotoğraflarını ve yine hazırladığı yardım paketini iletmıştır. Finli subay, adadaki görevi bitene kadar bu iki dost arasındaki irtibatı sağlar. Birçok Rum ve Türkçe konuşan subay, iki toplum arasında yaygın olan düşmanlığa karşın bu iki arkadaş arasındaki dostluğa hayran olur. Mehmet 1967'de bir yıllık eğitim için Türkiye'ye gönderilir. TMT'de üst düzeydeki görevini sürdürür.

Anlatının sonunda Mehmet'in ailesini yaşatmak için çaba sarf eden Barasko'nun TMT'ye esir düşen oğlu Niko'yu Birleşmiş Milletler aracılığıyla babasına teslim edişi, bu esnada şaşkınlık içindeki Birleşmiş Milletler askerlerine Barasko'nun Türkçe "Biz arkadaşız" diye bağırışı ve teslim sırasında iki arkadaşla oğul Niko'nun döktükleri göz yaşları, Barasko'nun minnettarlığı, Mehmet'in "Kardeş kardeşe böyle davranmalı bu benim görevimdi" deyişi ve mutluluğu yine insana özgü vicdani tepkilerdir.

Mehmet ve Barasko aynı ay, 1999'da yaşamlarını yitirirler. Ancak 2003'te sınır kapılarının açılışı ile eşler ve çocukları görüşmeye devam ederler. İki arkadaşı her ölüm yıldönümlerinde mezarları başında birlikte ziyaret ederek çocuklarını dostluk ve sevgi gibi duygularla büyütmeye çalışırlar. Eserde oluşturulan tematik doku ile gerektiğinde toplumu korumak gibi ülküsel olgular çerçevesinde hareket etmenin, insani değerleri tamamıyla öldüremeyeceğinin altı çizilmektedir.

Sonuç

Kıbrıs Türk roman külliyatında kitap olarak basılan eserlerde, tarih-bellek-insan temelinde toplumsal olanın öne çıktığı görülür. Lucaks'ın tarihsel romanda olayların tarihten kaynaklanmış olmasının türü belirlemeye yetmeyeceği, yaratılan tip ve karakterlerin ruhsal yapıları ve algılayış biçimlerinin de tarihsel nitelikte olması gerektiği yolundaki görüşü makalemizin alanı içine aldığımız eserleri seçme ölçütümüz olmuştur. Bu tarihi zeminde adada yaşanan savaş, direniş, göç, kahramanlık ve hürriyet temalarının ağırlık

⁹ 1963-64 çatışmalarında 25.000-30.000 Türk, sığınmacı haline gelerek sıkıştırılmış Türk bölgelerinde ambargolarla ağırlaştırılmış bir yaşam sürerler (Volkan, 2008: 99).

kazandığı romanda evrensellik içeren hümanist yaklaşımlarla insancıl eğilimlerin, barış ve dostluk izleklerinin sınırlı örneklerle de olsa işlendiği gözlemlenir. İnsan ve insanlığı önceleyen çeşitli hareket ve akımların temelinde savaş karşıtlığını da içeren hümanizm yer almaktadır. Bir kültür hareketi olan hümanizm, geniş anlamıyla, tarihsel süreçte, geleceği esas alarak insanı insan etme çabalarının tümünü adlandırır ve bu anlamda insanın yaratıcı güçlerinin geliştirilmesini, onu özgür ve gönencili kılmayı, her bakımdan yükseltip ilerletmeyi dile getirir. Kıbrıs Türk romanında özgürlük, toplumsal sınırlar, coğrafi aidiyet mekanizmalarının işleyişinin dışında, bireyin manevi özgürlük ve bireysel olgunluk edimi etrafındaki arayışlarıyla genişleyen ve dünyaya uzanan bir eğilimin olduğu söylenebilir. Derviş Zaim, Raşit Pertev, Yılmaz Hakkı Hakeri, Cengiz Erdem gibi yazarların romanlarında izlenen bu türden tutumlar dikkate alındığında gelecek, tüm zaman ve mekânlara dönüşürken, biricikliği ile insanın varlığını da soyutlayarak somutlaştıran, sonsuzlaştıran umudun kendisini yansıtmayı başarır.

Rönesans'ın ilk belirtisi olan hümanizm benliğini bulmuş, kişiliğini duymuş insanın ardındadır. Burada insanın kendi kurduğu toplum ve devlet düzeni içinde, erdemli eylemlerde bulunarak özgürleşebilen insan idealinin tekil örneklerle de olsa sergilenebilmesi üzerinde durulması gereken bir olgudur. *Yeşil Adamın Çocukları*, *Korkma Ay Doğacak* ve *Vefa* romanı örneklerinde gözlemlenen erdemli bireysel tutum ve eylemler, hümanist yaklaşımlar paralelinde okunabilir. Dostluk söylemi içeren bu eserler, geçmişle hesaplaşmayı ötelemeden, toplumu yadsımadan vicdanı öne çıkararak, yine insan edimi olan vicdansızlık ve savaşın karşısında barışa ve dolayısıyla huzura çağrı niteliğindedirler. Bu nedenle söz konusu eserlerde çocuklar ve çocuklara ait olanlar ön plandadır. Yeşil ada Kıbrıs, çocuklarıdır. Çocuklar burada çocukluk edinçlerini, saflık ve sevgi yüklü benliklerini yitirmemiş yarınlardır. *Korkma Ay Doğacak*'ta sevgiyi, şefkati kucaklayan "çocukluk" en büyük varlıktır. Çocukluk, bireyin/Yunus'un kişilik gelişimi ve benlik oluşturma süreçlerini sosyal ve fiziksel çevresiyle birlikte etkileyen önemli bir olgudur. *Vefa*'daki vefa örneklerinin, vicdan ve merhametin çocuklar üzerinden tekrar edilip durması ve çocuklarla mezar taşlarında/başlarında devam ettirilmesi ise çocukluğun, insanlığın geleceği/kurtuluş umudu olarak resmedildiğinin göstergesidir.

Tarihin de bir çeşit yorumlamalar manzumesi olduğunu savunanları düşünürsek, "olay"ın üzerinden belli bir zaman diliminin geçmesiyle kurgu çevrimine aktarılanların gerçekle bağlantılarından çok, edebî niteliklerinin irdelenebilirliği ağırlık kazanır. Aslında bir yerde kurguya dayalı olan verili tarihin bilgisini yaşanmışlıklarla yoğuran Kıbrıs Türk romancıları, bir yandan dünü belgesel nitelikte güne taşırırken, bir yandan da sanatsal yaratım süreçlerinin yansımalarını ortaya koymuşlardır. Bu yapıtların geleceğe intikaline ise kuşkusuz edebî yaratımın gücü karar verecektir.

KAYNAKÇA

- Akpınar, Soner (2014).Toplum-Sanat ve İdeoloji Üçgeninde Toplumcu Gerçekçiliğin Edebiyat ve Siyaset İlişisine Yaklaşımı, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi The Journal of International Social Research* Cilt: 7 Sayı: 30 Volume: 7 Issue: 30
- Atik, Ferhat (2009). *Oyuncak Araba*, Lefkoşa: Rüstem Kitabevi.
- Atik, Ferhat(2012). *Vakit Varken*, Lefkoşa: Rüstem Kitabevi.
- Aylanç, Mihrican (2011). *Kıbrıs Türk Romanında Göç*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, TC Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı, İstanbul.
- Aylanç, Mihrican (2017). *Kıbrıs Türk Romanı- Eserler Sözlüğü*, Ankara:Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi Yayınları,8.
- Baran, Sevim (1993). *İki Halkın Hikâyesi*, Ankara: TC Adalet Bakanlığı Keçiören Açık Cezaevi Matbaası.
- Bozkurt, İsmail (2005). *Bir Gecede*, İstanbul: Cem Yayınları.
- Bozkurt, İsmail (2016). *Kaza*, Lefkoşa: Anahtar Ajans Yayını.
- Bozkurt,İsmail (2002). *Bir Gün Belki*, İstanbul: Cem Yayınları.
- Bulun, Osman (2009). *Andrulla ile Fuat*, Lefkoşa: Selva Ofset.
- Demirağ, Fikret (1985). *Şu Mütthiş Savaş Yılları*, Lefkoşa: Galeri Kültür Yayınları.
- Dizdarlı, Bülent (2014). *Kuyu Mezarları Ülkesi*, Lefkoşa: Khora Yayınları.
- Duman, Harun, Salih Koralp Güreşir (2009). Yeni Türk Edebiyatının Kaynakları: Savaş ve Edebiyat, *Turkish Studies*, Volume 4 Issue 1-1, s. 29-77.
- Erhürman, Tufan (2010). *Yozlaşma*, Lefkoşa: Mavi Basım Yayın.
- Erhürman, Tufan (2012). *Yazışma*, Lefkoşa: Işık Kitabevi Yayınları.
- Gazioğlu,Ahmet (1975). *Kıbrıs'ta Aşk ve Savaş*, İstanbul: Efes Yayınları.
- Gökberk, Macit (1997). *Kant ile Herder'in Tarih Anlayışları*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Gray, Chris Hables (2000). *Postmodern Savaş*, İstanbul: Alfa Yayınları.
- Gümüş, Ağâh (2016). *Vefa*, Lefkoşa: Işık Kitabevi Yayınları.
- Güvenir, Osman (2011). *Üç Pencere*, İstanbul: Alfa Yayıncılık.
- Hakeri, Bener Hakkı (1997). *Kurtuluşa Kaçış*, Ankara: KKTC Milli Eğitim Kültür Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınları.
- Hakeri, Yılmaz Hakkı (2013). *Rahmetliden Özür Dile*, Ankara:Kurgu-Kültür Yayınları.
- İsmail, Sabahattin (1980). *Savaşların Gölgesinde*, Lefkoşa: Lefkoşa Belediyesi Yayınları.
- Robertson, J. (1987). *Sociology*, 3rd, Ed. Word Publisher.
- Kara, Bekir (2002). *Bellekteki İzler 2*, Güzelyurt: Kansoy Matbaacılık.

- Kara, Bekir (2005). *Aşklar-Acılar-Çocuklar ve Torunlar*, Lefkoşa: Özyay Matbaacılık.
- Kara, Bekir (2011). *Unutma "Bellekteki İzler"*, Ankara: Ürün Yayınları.
- Kara, Bekir, (2014). *Katırcılar*, Lefkoşa.
- Kara, Bekir (1997). *Bellekteki İzler*, Lefkoşa: Ultra Baskı Ltd.
- Kasapoğlu, Çetin (1975). *Sevinci İkiye Böldüler*, Lefkoşa: Halkın Sesi Matbaası.
- Kasapoğlu, Çetin (2005). *Gökyüzü Uyumasın*, Lefkoşa: Ateş Matbaacılık.
- Kefeli, Emel (2013). Kıbrıs Türk Edebiyatında Roman: Tarih, Bellek, İnsan, XXIV. *Kıbatek Edebiyat Şöleni, Edebiyatta Kıbrıs/Edebiyat Bahar Sempozyumu Bildirileri*, (Yay. Haz. Metin Turan-Kafiye Yinanç), Ankara: UEM, s.257-261.
- Levent, Numan Ali (1977). *Sen De Direneceksin*, Lefkoşa: Işık Kitabevi Yayınları.
- Lukacs, George (2003). *Roman Kuramı*, İstanbul: Metis Yayınları.
- Lukacs, George (2008). *Tarihsel Roman*, Çev. İsmail Doğan, Ankara: Epos Yayınları.
- Özçelebi, Betül (2008). Türk Edebiyatında Hümanist Eleştiri Anlayışının Temelleri, 38. *Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları-ICANAS, -10-15 Eylül 2007 Ankara- Bildiri Kitabı*, Ankara: Atatürk Kültür-Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları.
- Özkalp, Enver (2003). *Sosyolojiye Giriş*, 12. Baskı, TC Anadolu Üniversitesi Eğitim, Sağlık ve Bilimsel Araştırma Çalışmaları Vakfı Yayını No: 140.
- Papadakis, Yiannis (2009). *Ölü Bölgeden Yankılar-Kıbrıs'ın Bölünmüşlüğü Aşmak*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Parla, Jale (2012). *Türk Romanında Yazar ve Başkalaşım*, 2. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Pertev, Raşit (2002). *Gelincik Meseli*, İstanbul: Umut Matbaacılık.
- Sadrazam, Ejdan (2013). *Lamda*, Lefkoşa: Kıbrıs Türk Yazarlar Birliği Yayınları.
- Selenge, Özden (2010). *Korkma Ay Doğacak*, Lefkoşa: Işık Kitabevi Yayınları.
- Sencer, Muzaffer (1986). *Dünya Barış Yılı Üstüne Düşünceler*, İnsan Hakları Yıllığı.
- Sezen, Yümnü (2005). *Hümanizm ve Türkiye*, İstanbul: İz Yayıncılık.
- Stevick, Philip (2004). *Roman Teorisi*, Çev. Sevim Kantarcıoğlu, 2. Baskı, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Sultan (1998). *Kurşun Sesi Duymadan Yaşamak*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Sultan (2008). *Bir Fanus Masalı*, İstanbul: Cinius Yayınları.
- Tekin, Havva (1998). *Yeşil Adanın Çocukları*, Ankara: TC Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Timur, Taner (2002). *Osmanlı-Türk Romanlarında Tarih, Toplum ve Kimlik*, 2. Baskı, Ankara: İmge Kitabevi.
- Tolgay, Ahmet (1997). *Kıbrıs Çarmıhtan İnerken*, Lefkoşa: Ateş Matbaası.
- Tzu, Sun (2001). *Savaş Sanatı*, Çev. Adil Demir, İstanbul: Kantaş Yayınları.
- Uluçhan, Gürkan (2013). *Keçiboynuzu*, Lefkoşa: Khora Yayıncılık.
- Uluçhan, Gürkan (2005). *Ahna Kitabı*, Lefkoşa: Ateş Matbaacılık.
- Vamık, D. Volkan (2008). *Kıbrıs Savaş ve Uyum-Çatışın İki Etnik Grubun Psikanalitik Tarihi*, İstanbul: Everest Yayınları.
- Vamık, D. Volkan (2017). *Göçmenler ve Mülteciler-Trauma, Sürekli Yas, Önyargı ve Sınır Psikolojisi*, Ankara: Pusula Yayınevi.
- Yaşın, Mehmet (1994). *Soydaşımız Balık Burcu*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Yaşın, Mehmet (2014). *Sarı Kehribar*, İstanbul: YKY.
- Yaşın, Neşe (2002). *Üzgülün Kızların Gizli Tarihi*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Yaşın, Özker (1974). *Kıbrıs'ta Vuruşanlar-Mücahidin Romanı*, İstanbul: Varlık Yayınları.
- Yaşın, Özker (1976). *Girne'den Yol Bağladık*, İstanbul: İtimat Kitabevi Yayınları.
- Yazoğlu, Ruhattin (2002). Hümanizm ve Mevlâna, A.Ü. *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S.20, ss.67-83.
- Yorgancıoğlu, Oğuz M. (2007). *Köklerimiz Nasıl Sallandı*, İzmir: Umay Yayınları.
- Yorgancıoğlu, Oğuz M. (2009). *Köklerimiz Tek Tek Sökülüyor*, Mağusa: Canbulat Matbaası.
- Yorgancıoğlu, Oğuz M. (2014). *Tutunabilen Son Kök 50. Yılında Erenköy*, Lefkoşa.
- Zaim, Derviş (1995). *Ares Harikalar Diyarında*, İstanbul: Afa Yayınları.

Elektronik Kaynaklar

- Gürcan, Metin. *Savaşın Evrimi ve Teorik Yaklaşımlar*. http://www.bilgesam.org/Images/Dokumanlar/0-163-201404072m_gurcan.pdf
- Uludağ, Sevgül (2006). *Şair Fikret Demirağ: Kıbrıslıların Vicdanı ve Belleği*.
https://www.stwing.upenn.edu/~durduran/hamambocu/authors/svg/svg3_3_2006.html
- Tekin, Havva (2004) "Yeşil Adanın Çocukları"-söyleşi. <http://.okuduklarımız-onerdiklerimiz/146-yesil-adanın-cocuklari>.